

En inspirationskälla f

Hegel kom att bestämma mycket av tänkandet för både höger- och vänstertotalitarism. Såväl fascismen som marxismen har sina rötter hos Hegel. Inte minst hans statsbegrepp – staten ska styras av eliter – har utövat en stark dragningskraft.

TEXT: KAJ SVENSSON

POLITISK FILOSOFI

Terry Pinkard

Hegel – a biography

Cambridge University Press, 2000

Det finns nog ingen filosof i modern tid som haft ett så stort och överblickbart inflytande som Georg Wilhelm Friedrich Hegel (1770–1831). Heller ingen som varit så både hyllad och hänad, anklagad för obegriplighet och framställd som ett mönster av överskådlig, konsekvent systematik. Enklast kan hans syn på staten sammanfattas i en fras som Napoleon lär ha uttratt: Je ne suis pas votre prince, je suis votre maître ("Jag är inte er furste, jag är er herre"). När Napoleon vann sin stora seger vid Jena, där Hegel då bodde och arbetade, påstods filosofen ha utropat: "Där rider Världsanden!"

I en eller annan form har idealismen genomsyrat det politiska tänkandet sedan Platons dagar. Vill man, kan man se Hegels filosofi som kronan på det idealistiska verket. Statens enhet och det allmänna goda har företräde framför individens frihet. Staten är en levande organism, dess delar eller lemmar (individer, sociala grupper) har sin verkliga existens i och för helheten. Tendensen att offra den mänskliga individualiteten på den politiska enhetens altare, förvandlar tanken om det allmänna bästa till en fråga om individens absoluta underordning under en metafysisk "allmänvilja", som naturligtvis utfolkas av staten, suveränen och partiet. Hegel förnekar till exempel uttryckligen i en diskussion om den lagstiftande makten, att folket, eller dess representanter, kan veta vad som är dess sanna intressen.

HEGEL VAR KANSKE DEN SISTE FILOSOFEN som försökte bygga ett slutet sammanhängande system av sitt tänkande. Det hegelska systembygget skulle förklara allting, från historiens begynnelse till framväxten av den perfekta staten. I själva verket var Hegel själv och hans system historiens slutmål! Med sin dialektik – läran om motsägelserna/motsatserna – ville han förklara tänkandets uppkomst och utveckling, men också hela utvecklingsprocessen. Förnuft-

et eller världsanden befinner sig fortfarande i en process av vardande "en möjlighet, som strävar efter att förverkliga sig själv", skrev han med en återklang av Aristoteles. Historien dansar i tretakt: tes-antites-syntes. Endast Hegel förstår att rätt tolka detta schema – en man med oerhörd tilltro till sig själv. Med Hegel tar helt enkelt filosofin slut, upphör att utvecklas, om vi får tro honom själv.

Hegel är en notoriskt svår filosof att läsa, men är ändå ständigt kontroversiell och märkligt aktuell. Missförstånden, vantolkningarna, fördomarna är otaliga. Det är därför bra att det nyligen på engelska utkommit en mäktig biografi över den gamle herrn. Terry Pinkards bok är den första i sitt slag, och en tung sak på nära 800 sidor. Den har, rättvist, fått lysande recensioner i internationell press.

Pinkard, professor i filosofi vid Georgetown University, Washington, förklarar på ett utmärkt sätt filosofens utveckling. Klart och redigt analyserar han Hegels filosofi och sätter in den i sitt sammanhang: Hegels privata och yrkesverksamma liv. Och här ligger kanske bokens största förtjänst: Hegel får liv, blir en människa med problem, drömmar, vänner och ovänner, förhoppningar, misslyckanden. Därtill undviker Pinkard medvetet den hegelska begreppsjargongen. Han försöker i stället diskutera

Georg Wilhelm Friedrich Hegel (1770–1831).

De tyska fascisterna var inte sena att anamma Hegels tankar om att eliten ska

Hegels filosofi med ett mer modernt och lättillgängligare språkbruk.

HEGEL MADE TIDIGT EN KÄNSLA AV ATT LEVA i en utvald, revolutionär tid och att hans filosofi var avsedd att förklara historien men också att vara ett aktivt, verkande bidrag till den omvälvande förändring han tyckte sig uppleva. Han både skrämdes och fascinerades av franska revolutionen. Visst borde alla människor utbildas och bilda sig och fritt förverkliga sig, men rösträtt åt alla var han skeptisk emot. Samhällets bas borde inte utgöras av individer utan av skräp, som band samman människor med liknande villkor och verksamheter.

I likhet med Platon hävdade han att staten borde styras av eliter. Bara de som ägde förmågan att se saker och ting ur en generell och samhällsengagerad synvinkel. Hans perspektiv var europeiskt och han föraktade vad han kallade "Deutschtömm", men samtidigt varnade han för de lokala sammanhangen, den lokala kulturen.

Pinkard hävdar att Hegel ofta tänkte i motsägelser, att han snarare drogs till än undvek konflikter, att han helt enkelt var en mycket sammansatt och mångfacetterad personlighet, vilket avspeglar sig i